

УДК 001.18.001.12

*Ю.О. ЛУПЕНКО, доктор економічних наук, професор,
академік НААН, заслужений діяч науки і техніки України,
директор Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»*

Основні результати наукових досліджень Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» за 2013 рік та завдання на перспективу

У сучасних соціально-економічних умовах аграрне виробництво відіграє помітну роль в економіці держави, створюючи до 10 % валової доданої вартості та забезпечуючи близько 25 % експорту країни за рахунок агропромислової продукції. Сільське господарство останнім часом демонструє стійке зростання. Після деякого спаду обсягів виробництва порівняно з рекордним 2011 роком галузь відновила позитивну динаміку і за попередніми підсумками 2013 року збільшила виробництво порівняно з 2012 роком на 13,7 %. Причому сільське господарство стало єдиною серед виробничих галузей економіки, де забезпечено приріст обсягів виробництва.

© Ю.О. Лупенко, 2014

Важливим чинником стабільного розвитку агропромислового виробництва є високий рівень наукового супроводу його галузей, що забезпечують установи Національної академії аграрних наук України. При цьому істотну роль відіграє економічна складова аграрної науки, сконцентрована в Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» (далі «Інститут»). Тут проводяться дослідження за найактуальнішими проблемами розвитку сектору: розбудови інституціонального забезпечення розвитку підприємництва й кооперації, трансформації земельних відносин, забезпечення розвитку сільських громад і територій та ін. Наукові напрацювання вчених Інституту знаходять відображення в розробках, рекомендаціях для сільгосптоваровиробників й органів державної влади, змінах і доповненнях до нормативно-правових актів, що забезпечують формування стійкої конкурентоспроможної структури вітчизняного агропромислового виробництва.

У 2013 році Національним науковим центром «Інститут аграрної економіки» проводилися дослідження за 13-ма фундаментальними темами 39-ї ПНД «**Науково-методологічне забезпечення економічних засад конкурентоспроможного аграрного виробництва і розвитку сільських територій**».

Інститут здійснював функції науково-методичного центру щодо наукового забез-

печення розвитку економіки агропромислового комплексу та координації дослідницької роботи економічної мережі НААН за **ПНД 39** «Аграрна економіка». У звітному 2013 році разом із співвиконавцями дослідження проводилися за чотирма підпрограмами:

39.01. Теоретичні й методологічні засади забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій;

39.02. Наукові засади забезпечення конкурентоспроможності господарських формувань і галузей в аграрному секторі економіки України та розвитку земельних відносин;

39.03. Теоретико-методичні засади ціноутворення, відтворення основних засобів і розвитку ринку сільськогосподарської продукції та продовольства на інноваційній основі;

39.04. Науково-методологічні засади фінансового, інвестиційного та облікового забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва.

За результатами досліджень за підпрограмою 39.01 здійснено:

1. Розробку методології інституційного забезпечення розвитку підприємництва і кооперації, теоретико-методологічне опрацювання й розробку рекомендацій та методичних засад інституційного забезпечення розвитку підприємництва в умовах сталого розвитку сільських територій.

Зокрема, визначені теоретико-методологічні засади інституціональних трансформацій, розвитку підприємництва та кооперації в аграрній сфері економіки; розроблено методологічні підходи щодо інституціонального забезпечення підприємництва й трансформації особистих селянських господарств у малі підприємницькі структури; сформульовано науково обґрунтовані пропозиції та концептуальні положення з: фінансового забезпечення розвитку кооперативів в аграрному секторі економіки України; розвитку організаційних форм спеціалізації підприємницьких структур; гармонізації інтересів власників і найманих працівників у підприємницьких структурах; інформаційного забезпечення розвитку кооперативів у аграрному секторі економіки. Розро-

блено програму розвитку особистих селянських господарств в Україні на період до 2020 року, опрацьовано механізми її реалізації, визначено складові національної системи підтримки кооперативного руху, а також обґрунтовано модель сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

2. Обґрунтування теоретико-методичних та організаційних засад і стратегічних напрямів модернізації соціального середовища на сільських територіях. Проаналізовано сучасний стан соціальних перетворень у сільському територіальному середовищі, визначено проблеми, причини їх виникнення.

Встановлено, що найгострішими з проблем соціально-економічного розвитку сільських територій залишаються: скорочення людності в сільській місцевості, зниження рівня зайнятості та трудових доходів сільського населення, трудова міграція, руйнація соціальної інфраструктури і сільської поселенської мережі.

За результатами досліджень розроблено й передано Міністерству аграрної політики та продовольства України науково-аналітичний прогноз соціального розвитку сільських територій і проект Концепції програми розвитку українського села до 2020 року. Також обґрунтовано стратегію, напрями, індикатори сталого соціального розвитку сільських територій та очікувані наслідки щодо їх запровадження.

3. Теоретичне і методологічне обґрунтування шляхів удосконалення управління комплексним розвитком сільського господарства та сільських територій на засадах запровадження стратегічного управління, розвитку самоврядування, державно-приватного партнерства й кластерних форм регіонального співробітництва. Зокрема, обґрунтовано концептуальні засади кластерної організації та стратегічного управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій; опрацьовано теоретико-методологічні підходи до формування регіональних кластерних систем в агропромисловому виробництві; обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до підвищення соціальної спрямованості діяльності міжрегіональних

інтеграційних корпоративних агропромислових формувань (агрохолдингів); розроблено теоретико-методологічні засади розвитку системи громадського самоврядування в агропромисловому виробництві; підготовлено організаційно-методичні матеріали з удосконалення управління розвитком сільського господарства та сільських територій.

Систематизовано досвід організації конкурентоспроможного агропромислового виробництва, на основі якого запропоновано інтеграційні механізми підвищення конкурентоспроможності у сільському господарстві, заходи щодо підвищення соціальної спрямованості діяльності агрохолдингів, опрацьовано кластерні моделі організації розвитку великотоварного агропромислового виробництва і його інноваційного забезпечення, обґрунтовано структуру управління АПК в умовах розвитку міжгосподарського й громадського самоврядування.

За підпрограмою 39.02:

1. Розроблено наукові засади підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах на основі раціональних їх розмірів та прогресивних технологій. За проведеними дослідженнями підготовлено методичні рекомендації з питань раціональних розмірів аграрних формувань з урахуванням їх спеціалізації й особливостей природно-економічних зон; обґрунтовано методику прогнозування розвитку галузей рослинництва і тваринництва на короткострокову перспективу; теоретично обґрунтовано положення щодо удосконалення економічних відносин між галузями в агропромисловому комплексі та іншими галузями економіки країни; опрацьовано науково-методичні засади підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції на основі прогресивних технологій; розроблено пропозиції з підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції на основі впровадження перспективних технологій; розроблено прогноз розвитку аграрного сектору на короткострокову перспективу.

Опрацьований економічний механізм удосконалення економічних відносин між сільським господарством та іншими галузя-

ми економіки. В межах цього: визначено співвідношення цін на матеріально-технічну і сільськогосподарську продукцію, запропоновано формулу ціни, яка забезпечує повноцінне відшкодування вартості усіх активів, що залучені у процесі створення сільськогосподарського товару, обґрунтовано умови ефективного ведення сільського господарства – за розмірами аграрних формувань з урахуванням їх спеціалізації й особливостей природно-економічних зон, за принципом найповнішого використання технічних засобів, розроблено прогноз виробництва валової продукції сільського господарства до його програми на 2014 рік.

2. Теоретично обґрунтовано та визначено напрями ринкової трансформації земельних відносин і ефективного використання земель сільськогосподарського призначення. Зокрема, розроблено науково-методичні засади формування й функціонування земельного банку та фонду земель сільськогосподарського призначення, розроблено модель механізму функціонування Державного земельного банку, опрацьовано наукові підходи щодо формування Фонду земель сільськогосподарського призначення, визначено його функції та складові; розраховано параметри вихідних показників для удосконалення нормативної грошової оцінки й уточнено методичні положення щодо коригування нормативної врожайності зернових культур на окремих агровиробничих групах ґрунтів із негативними властивостями; обґрунтовано науково-методичні підходи до визначення інституціональних засад екологізації сільськогосподарського землекористування та розроблено інституціональну модель екологізації аграрного землекористування; науково обґрунтовано заходи щодо підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь, необхідність розроблення яких зумовлена зміною структури посівних площ в Україні зі збільшенням частки технічних культур (майже втричі порівняно з 1990 роком), зокрема, посівів соняшнику й ріпаку, що призводить до зниження вмісту гумусу в ґрунтах; розроблено методичні підходи щодо економічного стимулювання власників землі та землекористувачів за раціональне використання

й охорону земель; опрацьовано систему показників щодо визначення ефективності виробництва органічної продукції рослинництва.

У межах підпрограми 39.03:

1. Здійснено наукове обґрунтування потреби в основних засобах та напрямів підвищення матеріально-технічного забезпечення сільського господарства в умовах багатокладності аграрної економіки. Розроблено пропозиції щодо удосконалення методики аналізу фондооснащеності угідь і фондоозброєності праці в сільському господарстві; обґрунтовано перспективну потребу в основних засобах на виробництво сільськогосподарської продукції; удосконалено організаційно-методичні засади переоцінки й експертної оцінки майна в АПК; розроблено науково обґрунтовані засади стимулювання розвитку ринку сільськогосподарської техніки; проаналізовано цінову ситуацію та зроблено оцінку результативності регулювання цін на пально-мастильні матеріали в сільському господарстві.

За результатами досліджень підготовлено **Методичні рекомендації щодо загальної переоцінки (разової індексації) балансової вартості основних засобів сільськогосподарських підприємств у 2013 році з обґрунтуванням коефіцієнтів індексації для різних груп основних засобів.** Виявлено залежність оновлення активної частини основних засобів від відношення зростання цін на сільськогосподарську продукцію до зростання цін на технічні засоби в попередньому періоді. Дослідивши кон'юнктуру ринку сільськогосподарської техніки в Україні, встановлено зниження попиту на вітчизняні машини й обладнання, на підставі чого розроблено пропозиції щодо стимулювання розвитку ринку вітчизняної сільськогосподарської техніки шляхом її ліцензійного виробництва.

У контексті розробки Державної цільової програми розвитку особистих селянських господарств України на період до 2020 року розраховано потребу особистих селянських господарств у міні-техніці з урахуванням існуючого техніко-технологічного забезпечення та площі оброблюваних земель.

2. Розроблено теоретико-методологічні та практичні засади удосконалення орга-

нізаційно-економічного механізму ціноутворення на сільськогосподарську продукцію й урахування споживчої вартості. Зокрема, обґрунтовано теоретико-методичні засади врахування споживчої вартості в ціноутворенні на сільськогосподарську продукцію; опрацьовано наукові пропозиції щодо удосконалення організаційно-економічного механізму діяльності Аграрного фонду; розроблено організаційно-економічні засади заготівлі, зберігання та збуту тваринницької продукції; обґрунтовано нормативи собівартості й рівні регулятивних цін сільськогосподарської продукції; здійснено аналітичний огляд і прогноз кон'юнктури ринків, у т.ч. складено прогнозні баланси сільськогосподарської продукції та продовольства; проведено моніторинг витрат на виробництво основних видів сільськогосподарської продукції.

За опрацьованою методикою розраховано фактичну ємність внутрішнього продовольчого ринку України, обґрунтовано економічну доцільність диверсифікації напрямів використання виробленого в Україні зерна, здійснено порівняльний аналіз формування сукупної доданої вартості у виробництві-використанні зерна.

Із метою удосконалення формування й функціонування інфраструктури аграрного ринку було розроблено пропозиції щодо створення мережі заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції, виробленої в особистих селянських господарствах. Ця система будується створенням економічно активною частиною ОСГ сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, на базі яких формуватиметься мережа заготівельних пунктів на селі. Закуплена продукція проходить технологічний ланцюг залежно від виду продукції. Наприклад, для молока – збір з одночасною перевіркою якості апаратом ЕКОМІЛК – охолодження – перевірка якості загальної партії й видача відповідних документів – переробка – перевезення до міста, де вироблена продукція реалізується із спеціально обладнаних машин. Поряд із цим пропонується створення власних сайтів і розвиток інтернет-торгівлі. В майбутньому через об'єднання таких кооперативів можливо буде формувати партії продукції для

виходу на зовнішні ринки, передусім Китай та Росію.

3. *Опрацьовано теоретико-методологічні засади трансферу інновацій і формування системи показників оцінювання інноваційної діяльності.* Обґрунтовано теоретичні засади трансферу інноваційної продукції у виробництво; сформовано систему показників оцінки науково-технічної та інноваційної діяльності; здійснено аналіз результативності наукових досліджень і розвитку ринку інноваційної продукції. Систематизовано виклики, визначено стратегічні цілі й очікувані результати трансферу інновацій в аграрне виробництво, розглянуто основні складові механізму комерційного трансферу технологій, проведено рейтингову оцінку науково-інноваційного потенціалу аграрної сфери України.

4. *Обґрунтовано теоретико-методологічні засади розвитку зовнішньої торгівлі України продукцією АПК у нових умовах формування зовнішніх пріоритетів міжнародної інтеграції.* Так, у процесі досліджень виявлено тенденції поступового переходу від ідеї формування глобального економічного і фінансового простору до інтенсифікації діяльності регіональних, у т.ч. континентальних інтеграційних формувань. У теоретичному плані доведено, що одночасно посилюється активність країн світу до участі в кількох економічних угрупованнях.

Сформульовано концептуальний підхід до посилення впливу розвитку АПК України на загальне світове продовольче забезпечення. На основі теорії відносин та абсолютних переваг із використанням методики міжнародної конкурентоспроможності розраховано ефект експорту аграрної продукції України на зовнішніх ринках. На базі пакета програмного продукту „Математика” побудовано також економіко-математичну модель щільності торговельних зв'язків між країнами ЄС.

Із метою дослідження змісту й наслідків підписання Угоди про Асоціацію та поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі між ЄС та Україною, проведено дослідження стану й тенденцій розвитку сільського господарства в країнах-членах ЄС, що дало можливість обґрунтувати економічні ефек-

ти для учасників аграрного ринку при використанні узгоджених сторонами тарифних квот і зниження мит. Проаналізовано тенденції зовнішньої торгівлі України продукцією АПК, у т.ч. експорту продуктів рослинництва та тваринництва. Важливим напрямом роботи стало також теоретичне й практичне узагальнення тенденцій щодо розвитку зовнішньої торгівлі продукцією АПК з Китаєм, у межах якого було обґрунтовано напрями реалізації проекту трансконтинентального транспортного коридору «Великий шовковий шлях» та його значення для розвитку торговельних відносин між Україною й Китаєм.

За результатами підпрограми 39.04:

1. *Розроблено концептуальні засади податково-бюджетної політики у сфері агропромислового виробництва в умовах структурних перетворень і світових інтеграційних процесів.* Зокрема, обґрунтовано модель та інструментарій оподаткування доходів різних категорій сільськогосподарських товаровиробників; напрями й інструментарій державної фінансової політики розвитку АПВ в умовах структурних змін у галузі; стратегічні напрями державної фінансової підтримки сільського господарства.

Визначено, що інструментарій оподаткування товаровиробників галузі має бути диференційованим залежно від масштабів виробництва (виробничих укладів) та організаційної форми ведення бізнесу. Для суб'єктів великого бізнесу у сфері сільськогосподарського бізнесу повинні застосовуватися традиційні (загальні) податкові інструменти, для середнього й малого бізнесу – функціонувати альтернативні спрощені податкові режими. Обґрунтовано структуру державної фінансової підтримки розвитку агропромислового виробництва.

Розроблено перспективні напрями розвитку податкового регулювання аграрного сектору економіки, визначено напрями поетапної трансформації системи оподаткування сільгосптоваровиробників. Здійснено оцінку перспектив розвитку фіскальної політики в аграрному секторі економіки, обґрунтування напрямів та інструментарію державної фінансової підтримки розвитку АПВ, визначе-

но обсяги бюджетної підтримки аграрного сектору економіки з позиціонуванням висновків щодо загальної характеристики аграрного бюджету і бюджетних програм розвитку сільського господарства.

Сформовано стратегію бюджетної підтримки сільського господарства, складовими якої є такі елементи:

застосування диференційованих підходів до здійснення державної фінансової підтримки сільгосптоваровиробників залежно від визначених пріоритетних форм господарювання (виробничих укладів) та галузей агропромислового виробництва;

забезпечення стабільності системи державної підтримки аграрного сектору запровадженням середньострокового бюджетного планування, узгодженням бюджетних програм із стратегічними завданнями розвитку галузі;

від надання переваги при здійсненні державної фінансової підтримки заходам щодо ефективного розподілу ресурсів в аграрній сфері шляхом оптимізації складу й структури бюджетних програм, забезпечення доступності ресурсів підтримки для всіх категорій сільськогосподарських товаровиробників.

2. Розроблено теоретико-методологічні засади інвестиційного забезпечення програм і проектів розвитку конкурентоспроможного аграрного виробництва. Зокрема, визначено пропозиції щодо формування галузевих стратегій і удосконалення механізмів залучення інвестицій в аграрне виробництво; обґрунтовано заходи щодо залучення недержавних інвестицій для забезпечення програм розвитку аграрного виробництва і соціальної сфери села; дано оцінку сучасного стану й перспектив залучення інвестицій у малий і середній агробізнес та запровадженню інновацій в аграрному виробництві; досліджено інвестиційний клімат і обґрунтовано пропозиції щодо залучення в аграрну сферу інвестиційних ресурсів на фондовому ринку. Визначено обсяги капітальних інвестицій у сільське господарство та харчову промисловість на період до 2020 року, розроблено пілотний інвестиційний проект сімейної свиноферми на 60 головомісць.

3. Обґрунтовано теоретичні й методологічні засади формування системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Опрацьовано концептуальні засади розвитку кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, концептуальні засади формування та функціонування системи іпотечного кредитування в сільському господарстві, науково-методологічні й організаційні засади створення та забезпечення діяльності Державного земельного (іпотечного) банку; обґрунтовано моделі страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників; розроблено теоретико-методологічні основи фінансового планування й прогнозування в агроформуваннях; підготовлено рекомендації та пропозиції щодо розбудови інфраструктури іпотечного кредитування в сільському господарстві; методичні рекомендації щодо середньострокового і поточного фінансового планування діяльності агроформувань.

4. Науково обґрунтовано теоретико-методологічні засади розвитку бухгалтерського обліку й аудиту та методичних підходів щодо удосконалення обліково-аудиторського забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва. Зокрема, здійснено наукове обґрунтування інституціональної теорії бухгалтерського обліку, що спрямована на розв'язання проблем соціально-економічного розвитку аграрного сектору, обґрунтовано сучасну модель розвитку облікової науки.

Розроблено науково-методологічні засади фізіократичної доктрини розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки, що має забезпечити посилення інвестиційної привабливості та безпеки аграрної галузі через адекватне відображення в бухгалтерському обліку й фінансовій звітності специфічних галузевих активів. Дані засади є фундаментальною базою розробленої Методики облікового забезпечення інвестиційної привабливості та безпеки аграрних підприємств, що містить:

методичні підходи з відображення доходів, пов'язаних із використанням коштів за спеціальним режимом оподаткування ПДВ, що забезпечують можливість достовірного

визначення рентабельності операційної діяльності аграрних підприємств;

рекомендації з організації обліку нематеріальних активів і порядок оприбуткування нематеріальних активів у разі їх розробки у підприємстві;

модель подання галузевих активів (права користування земельними ділянками, об'єкти інтелектуальної власності (права на сорти рослин та породи тварин), біологічні активи й сільськогосподарська продукція) у звітності сільськогосподарських підприємств із метою підвищення їх інвестиційної привабливості.

Результати науково-дослідної роботи Інституту спрямовані на прискорення розвитку галузей АПК. У 2013 році за результатами завершених НДР підготовлено 22 теорії, стратегії та концепції розвитку різних галузей АПК, створено 33 математичні моделі, рекомендації й стандарти, 21 методика та методи. Зокрема, розроблено цілий ряд проектів програмних і прогнозних документів:

проект державної цільової програми розвитку особистих селянських господарств в Україні на період до 2020 року;

стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року;

стратегічні напрями матеріально-технічного забезпечення сільського господарства України на період до 2020 року;

стратегічні напрями розбудови системи оптових ринків сільськогосподарської продукції;

стратегічні напрями податкового регулювання розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року;

перспективи та можливі ризики розвитку сільського господарства України у 2013 році: науково-аналітичний прогноз;

прогноз розвитку аграрного сектору на 2014 рік.

За результатами досліджень Інституту до Кабінету Міністрів України надіслано чотири пропозиції, Мінагрополітики надано 96 різних документів, НААН – 114 документів. Підготовлено також матеріали для інших міністерств, відомств, установ та організацій.

Науковцями проведено експертизу ряду законодавчих і нормативних документів.

Так, у 2013 році здійснено експертну оцінку проектів та чинних законодавчих актів і внесено пропозиції щодо удосконалення: Указу Президента України «Про основні засади забезпечення продовольчої безпеки України», проектів Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», «Про врегулювання окремих питань взаємовідносин виробників, продавців та споживачів соціально-значимих продуктів харчування», «Про створення та діяльність національного фонду підтримки розвитку українського села», «Про обіг земель сільськогосподарського призначення», «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо припинення права користування земельними ділянками підприємств, установ та організацій, що перебувають у віданні Національної академії наук України або галузевих академій наук», «Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості», «Про форвардну заставну закупівлю сільськогосподарської продукції у дрібних і середніх сільськогосподарських підприємствах», «Про стимулювання розвитку внутрішнього ринку збуту продовольчих товарів вітчизняного виробництва», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення».

Підготовлено пропозиції до плану заходів із реалізації положень Закону України «Про зайнятість населення», проекти постанов Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», розроблено параметри вихідних показників для удосконалення Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

Співробітниками Інституту у 2013 році опубліковано понад 350 наукових праць, у тому числі 36 найменувань книг і монографій, видавалися міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК» (12 номерів) та фаховий науково-виробничий журнал «Облік і фінанси» (4 номери). Обидва видання включені до міжнародних ката-

логів наукових видань та наукометричних баз. У 2013 році працівниками Інституту захищено одна докторська і п'ять кандидатських дисертацій.

У 2014 році передбачається продовження досліджень за програмою НДР 39. Пріоритетними напрямками наукових досліджень при цьому стануть: наукове забезпечення стратегії розвитку малого підприємництва на сільських територіях; відпрацювання механізмів запровадження стратегічного управління комплексним розвитком сільського господарства і сільських територій; стимулювання до раціонального й ефективного використання земель сільськогосподарського призначення, їх охорони та підвищення рівня екологізації сільськогосподарського землекористування; розробка методичних засад амортизаційної політики ін-

вестиційного спрямування; удосконалення механізму функціонування інфраструктури аграрного ринку; наукове забезпечення розширення зовнішньоекономічної діяльності в АПВ, удосконалення бюджетно-податкової політики, системи фінансового забезпечення розвитку галузі, розробка галузевої обліково-інформаційної політики, формування інноваційної моделі розвитку АПК й ін.

Серед практичних розробок основну увагу буде приділено питанням розбудови системи обслуговуючої кооперації, розвитку сільських територій та зовнішньоекономічної діяльності, інвестиційно-інноваційному супроводженню діяльності галузі, законодавчо-нормативному забезпеченню розвитку аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко М. Я. Державне фінансування аграрного сектору АПК (моніторинг бюджетних програм за 2002-2013 роки) / Дем'яненко М.Я., Шолойко А.С. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 120 с.
2. Ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства: монографія / [Шпичак О.М., Лупенко Ю.О., Жук В.М. та ін.]; за ред. О.М. Шпичака. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 186 с.
3. Зерновий сільськогосподарський обслуговуючий кооператив: практичний посібник / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, Г.В. Новіков, Р.Я. Корінець]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 122 с.
4. Інвестиційний проект створення міні-свиноферми в особистому селянському господарстві / М.І. Кісіль, Д.С. Черненко. – К.: ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 67 с.
5. Машинно-технологічний сільськогосподарський обслуговуючий кооператив та міжгосподарське використання техніки : практичний посібник / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Корінець Р.Я. та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 74 с.
6. Методичні рекомендації з обґрунтування нормативної потреби основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції / Г.М. Підлісецький, М.І. Герун, В.В. Гаркавий, О.В. Вишневецька. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 52 с.
7. Обліково-аудиторське забезпечення розвитку земельних відносин: Колективна монографія / [В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, Б.В. Мельничук, Н.Л. Жук, С.М. Остапчук]. – К.: ННЦ „Інститут аграрної економіки”, 2013. – 238 с.
8. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем / [за ред. Ю.О. Лупенка, М.Ф. Кропивка, М.Й. Маліка та ін.]. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 40 с.
9. Прогнозування виробництва продукції рослинництва та його ресурсне забезпечення в Україні / С.М. Кваша, М.М. Ільчук, І.А. Коновал, М.М. Федюшко. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 244 с.
10. Програма розвитку особистих селянських господарств в Україні на період до 2020 року (проект) / за ред. Ю.О. Лупенка, М.Й. Маліка. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 28 с.
11. Розвиток аграрних холдингових формувань та заходи з посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / [Лупенко Ю.О., Кропивка М.Ф., Малік М.Й. та ін.]; за ред. М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 50 с.
12. Собівартість продукції, її дохідність та рентабельність в сільськогосподарських підприємствах України, що очікуються в 2013 році (методика і розрахунки) / В.Я. Месель-Веселяк, О.Ю. Грищенко, М.П. Душко, Ю.В. Волосюк. – К.: ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 104 с.
13. Стратегічні напрями матеріально-технічного забезпечення сільського господарства України на період до 2020 року / [Підлісецький Г.М., Могилова М.М., Білоусько Я.К. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка, Г.М. Підлісецького. – К.: ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 46 с.
14. Стратегічні напрями податкового регулювання розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, Л.Д. Тулуш. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 38 с.
15. Стратегічні напрями розвитку підприємництва і кооперації в сільському господарстві на період до 2020 року / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, В. М. Заяць та ін.]; за ред. М. Й. Маліка. – К. : ННЦ „ІАЕ”, 2013. – 50 с.
16. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та О.Г. Булавки. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 74 с.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2014 р.

* * *